

upotpunio odrastanje brojnih stanovnika Pazina i okolice od kraja pedesetih do kraja osamdesetih godina 20. stoljeća. Festival je, prema autorici, svake godine okupljao od 1000 do 3000 srednjoškolaca iz regije koji su se natjecali u kategorijama poput kulture, sporta i tehnike, premda su se te kategorije s vremenom mijenjale. Autorica je na kraju nazočnima prikazala kratki dokumentarni film Igora Gala snimljen tijekom trajanja Festivala mladih 1988., čime je skup završen u nešto opuštenijem tonu.

Tako je okončan i ovaj znanstveno-stručni skup na kojem je izlaganje otkazao samo Ivan Zupanc iz Zagreba (“Demografska kretanja Pazina i Pazinštine u 6. i 7. desetljeću 20. stoljeća”). Josip Šiklič, predsjednik Izvršnog odbora Katedre najavio je i temu idućeg skupa, a to će biti *Pazinština osamdesetih i devedesetih godina dvadesetog stoljeća*.

Mladen Majušević

36. Susreti na dragom kamenu: Eduard Čalić – ličnost, djelo i njegovo vrijeme, znanstveni skup, Sveučilišna knjižnica u Puli, Pula, 15. listopada 2010.

U sklopu znanstveno-kulturološke manifestacije *Susreti na dragom kamenu*, 2010. godine posvećene obilježavanju stote obljetnice rođenja Eduarda Čalića, u pulskoj je Sveučilišnoj knjižnici održan znanstveni skup *Eduard Čalić – ličnost, djelo i njegovo vrijeme*. Skup je organizirala Udruga Susreti na dragom kamenu u suradnji sa Sveučilištem Jurja Dobrile u Puli, Sveučilišnom knjižnicom u Puli, Gradskom knjižnicom i čitaonicom Pula, Istarskim povijesnim društvom te KUD-om Mate Balota iz Raklja. Prethodnoga dana (14. listopada) u Sveučilišnoj je knjižnici svečano otvorena Memorijalna knjižnica dr. Čalića, zasnovana na njegovoj ostavštini, koja će biti posvećena istraživanju nacizma, fašizma, antisemitizma, holokausta te uzroka i posljedica Drugoga svjetskog rata.

Skupom je moderirao Danko Plevnik, a otvoren je izlaganjem Jože Pirjevca “Što je s antifašizmom u Italiji?” Izlagač je ustvrdio kako je fašizam u Italiji učinio tri važne stvari: modernizirao je zemlju, razriješio višedesetljetni spor s Vatikanom potpisivanjem Konkordata te pristupio realiziranju imperijalističkih ambicija, utemeljenih na dvama mitovima – mitu Imperija i mitu

Serenissime. Popularnost fašizma koja je nadživjela kapitulaciju Italije utemeljena je i na činjenici što talijanski narod nije upoznao poraz kao njemački narod, a mnogi su fašistički zločini nakon rata gurnuti u zaborav. Neovisno o ustavnoj zabrani, kontinuitet fašističke stranke jasno se očituje u djelovanju poslijeratnog Movimento Sociale Italiano.

Pirjevec je nastanak mita o *fojbama* pripisao nacističkoj protukomunističkoj propagandi nakon 1943. godine. Arhivska su istraživanja o događajima nakon kapitulacije Italije potvrdila postojanje nekoliko stotina žrtava, ali je propagandno prenamaglašavanje dovelo do tvrdnji o tisućama likvidiranih, štoviše i genocidu, a taj je mit opstao i nakon rata. S obzirom na to kako su talijanske vlade nakon sukoba Tita i Staljina 1948. uvidjele važnost Jugoslavije za talijansku stabilnost, teze o genocidu pripadale su sve do devedesetih godina dvadesetog stoljeća repertoaru krajnje desnice. Promjene na talijanskoj političkoj sceni po svršetku hladnog rata dovele su i do današnjeg učestalog posezanja za mitom o genocidnosti Hrvata i Slovenaca, oko čega se slažu, inače oštro podijeljene, ljevica i desnica. Iz izloženog proizlazi da u današnjoj Italiji nema stvarnog antifašizma.

Po Pirjeveću izlaganju, Danko Plevnik skicirao je život Eduarda Čalića, a zatim prepustio riječ Igoru Jovanoviću i Igoru Šaponji koji su, kroz izlaganje “Eduard Čalić i drugi Istrani u njemačkim koncentracijskim logorima”, predstavili zajednički projekt *Istarske sudbine: Istrani u sabirnim i zarobljeničkim logorima za Drugoga svjetskog rata i poraća*. Šaponja je prikazao Čalićevo logoraško iskustvo tijekom kojega je svjedočio svakodnevnim mučenjima i javnim pogubljenjima, a Jovanović je ukratko upoznao okupljene s višegodišnjim projektom prikupljanja tonskih i videozapisa svjedočanstava Istrana koji su tijekom II. svjetskog rata prošli kroz nacističke logore. Ispitanicima se postavljaju pitanja o njihovom životu prije odlaska u logor, o boravku u logoru te resocijalizaciji nakon povratka. Precizirao je kako masovne deportacije u Istri započinjaju nakon listopada 1943., a posljednja je provedena u veljači 1945. godine, istaknuvši kako se oko 5000 Istrana nije vratilo iz logora.

Usljedio je izlaganje Ive Goldsteina “O revizionizmu kao historiografskom pokretu i metodi – općenito u Europi i posebno u Hrvatskoj”. Započevši tvrdnjom da je u hrvatskoj historiografiji, medijima i politici u posljednjih dvadesetak godina snažno prisutno nastojanje da se zataškaju ili ublaže neosporne činjenice o ustaškom režimu, Goldstein je ustvrdio kako je riječ o hrvatskoj inačici revizionizma koji je dugogodišnjim polemikama uklonjen iz zapadne historiografije. Hrvatski se revizionizam, kao historiografska retar-

dacija, ogleda u “fetišizaciji države”, odnosno u pokušajima da se pokretima ili pojedincima čije se djelovanje nastoji okarakterizirati kao “državotvorno” zanemare ili aboliraju greške i slabosti. Razloge hrvatskom revizionizmu Goldstein nalazi u gotovo polustoljetnom komunističkom režimu, tijekom kojega se fenomenu NDH uglavnom pristupalo paušalno, uporabom ustaljenih fraza, zatim u političkim, a ne istraživačkim ciljevima revizionista, u ideji o pomirbi ustaške i partizanske djece te u reakciji na srpski revizionizam koji se razmahao još osamdesetih godina dvadesetog stoljeća. Izlaganje je zaključeno tvrdnjom da je historiografski revizionizam propala opcija jer ne postoje arhivska istraživanja koja bi potvrdila nosive teze.

Darko Dukovski svoj je prilog skupu naslovio “SS i ratni zločini u Puli”, a zasnovao ga je na opisu okolnosti pod kojima nacističke snage dolaze u Pulu nakon kapitulacije Italije. Uspostavom Operacijske zone Jadransko primorje (njem. *Adriatisches Küstenland*) oblikovan je novi odnos među okupacijskim snagama u Istri. Iako je Dukovski naveo detaljan popis nacističke vrhuške u Puli i Istri, veći je dio izlaganja ipak posvetio Helmutu Praschu koji je, među ostalim, bio na čelu Gestapoa za Pulu, a istaknuo se hvatanjem važnih sudionika rujanskog ustanka i oblikovanjem protukomunističke i protuslavske propagande koja je izjednačavala žrtve *fojbi* i smaknute u Katynskoj šumi. Posebno je zanimljivo to što je u današnjoj Austriji poznatiji po sasvim drugačijoj djelatnosti: u godinama nakon rata, po isteku dvogodišnje “denacifikacije”, osnovao je 1958. Muzej za narodnu kulturu u koruškome gradu Spittal an der Drau, a umro je u dubokoj starosti kao zaslužni građanin.

Posljednji sudionik skupa, Davor Mandić, svojim je izlaganjem, naslovljenim “Istarske jame ili kako se i zašto stvarao mit o istarskim »fojbama«”, prisutnima približio historiografski problem kojeg su se, usputno, doticali i prethodni izlagači. Nakon uspostave Operacijske zone Jadransko primorje i učvršćenja nove uprave u Istri, službeni je tisak višekratno pisao o “fojbama”, a propaganda se redovito intenzivirala ako bi postojala saznanja o jačanju utjecaja antifašističkih snaga u Istri. Tako stvoreni narativ u poslijeratnom je periodu preuzela talijanska desničarska propaganda.

Organizatori su najavili objavljivanje zbornika radova sa skupa.

Mihovil Dabo